

Z. Tóth Csaba (Pécs):⁵¹¹

**Bell családok és személyek Skóciában,
Angliában és Magyarországon.
Genealógiai-heraldikai gyűjtemény**

Zolnay Vilmoszné, született Bell Teréz (1832-1918)
és családja emlékének

Tartalom:

1. William Anderson: *The Scottish Nation*, III., 1863
2. Burke's *Peerage and Baronetage*, 1869
3. Burke's *Landed Gentry*, 1862
4. J. Balfour Paul, *Scots Peerage*, 1911
5. Roddy Martine: *Scottish Clan and Family Names*, Edinburgh, 1987
6. *Annals of the Caledonians, Picts and Scots*, vol. I., 1828., J. Ritson
7. Frank Adam: *The Clans, Septs of the Scottish Highlands*, 1908
8. MacMillan-klán — Törzsek és egyéb ágak
9. *Registrum Magni Sigilli Regum Scotorum*, 1424-1513 (latinul)
10. Adatok a magyarországi Bell család történetéhez:
 - Tolvaly F.: *A Zsolnay-kód*, 2016, Zsolnay Teréz 2400 oldalas, német nyelven írt visszaemlékezéseiből
 - *Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képen*, A délmagyarországi külföldi telepesekről
 - Zsolnay családfa (Jávor K., 2000)
 - Egyéb magyar családok Bell-rokonsága

⁵¹¹ Válogatta, fordította és szerkesztette.

1. William Anderson: *The Scottish Nation*, III., 1863, pp. 683-684:

BELL, OF BLACKET-HOUSE.

A BELL családnév figyelemreméltóan régi, mind Skóciában, mind Angliában, és feltehetőleg a francia *belle*, 'szép, gyönyörű' szóból származik. A korai időkben a Bell-ek népes klánja letelepedett Annandale-ben, (Délkelet-Skócia), és valószínűleg Robert de Brus normann követőivel jöttek, aki Annandale-t kapta I. David királytól (1124).

A Ragman Roll-ban, a „Rotuli Scotiae”-ben, és más régi, nemzeti forrásban, gyakran előfordulnak *Bell* nevű személyek, nem csupán mint földbirtokosok, hanem mint akik jelentősebb egyházi pozíciókat töltöttek be (pl. egy Andrew Bell az aberdeen-i katedrális kincstárnoka volt 1491-ben, *Reg. Mag. Sig.* 1882, 2032.).

A Bell-ek fő családjai Annandale-ben éltek legalább a 15. század elejétől; a Tower of Blacket-house kapuja felett ott állnak a W. B. kezdetűk, az 1404-es dátummal, majd 1426-ban a „Regia Diplomata”-ban megjelenik egy okirat (Lib. ii. c. 77 és 84) a Kirkconnell birtokról, Kirkpatrick-Fleming egyházközségben, és külön Blacket-house, Middlebie egyházközségben, a Kirtle folyónál, mely birtokokat Archibald, Earl of Douglas adományozza William Bell-nek. Kirkconnell környékén volt egy erőd, melyet „Bellis Tour”-nak, vagy „Bell Castle”-nek neveztek, és említi egy parlamenti határozat 1481-ben, mint amely a határvidék biztonságát szolgálja — itt csatlakozott 1483-ban Earl James of Douglas a száműzött Albany herceghez, itt vitték át a zászlót éjszaka a másnapi, Lochmabenhez közeli vereségük felé. A Bell of Kirkconnell címere „kék mezőben, három arany harang,” amely egyezik a Bell of Provost-haugh címerével, annyi különbséggel, hogy utóbbinál megjelenik egy kiegészítő arany pólya a harangok között.

Úgy tűnik a *Bell* klán Dumfries megyében két ágra oszlott, a Tostints vagy Toft-zaitts, és a Tindills vagy Tyndale ágakra. Mikor a skót sereg felvonult Solway Moss-nál 1542-ben, különböző személyek tettek hűségesküet öfelsége szolgálatában, és a yorkshire-iek között volt a *Bell of Tyndale* családból John Bell, 112 emberrel; és a *Bell of Toft-zaitts* családból Thome Bell, 142 emberrel.

1547-ben Lord Wharton betört a Borders területére, és számos báró és klán felesküdt neki (*Nicolson's Hist. of Cumberland*), hogy szolgálják Anglia királyát, számos követőjükkel együtt (vö. R. Pitcairn: *Ancient Criminal Trials in Scotland*, 1833, vol. I./1-2, 1532. júl. 27., 1550. márc. 17, és jún. 26., angolpárti Bellekről). Köztük voltak a Bell of Tostints-ok, 142 emberrel, és a Bell of Tindills-ek, 222 emberrel. Ezeknek a neveknek az eredete nem világos. Lehetséges azonban, hogy azokról a vidékekről származtak, melyeken a klánnak ezek az ágai laktak Angliában, mielőtt feltehetően Yorkshire-ből Skóciába vándoroltak a De Brus családdal.

Az 1585-ös rendeletben, melyben felmentették az earl of Morton-t a felelősség alól, amiért rendeleteket hozott VI. Jakab király ellen 1569-ben, a gróf emberei és szövetségesei között számos Bell-klántag szerepel. Az általuk lakott helyek többsége Middlebie-ben és a szomszédos egyházközségekben volt. A név egykor valóban annyira elterjedt Middlebie egyházközségben, hogy a „Bell of Middlebie” közkeletű elnevezés volt erre felé. Jelenleg csak néhány ilyen nevű család van a járásban, de számos sírkő található a plébániák temetőiben, melyeken még ott van a harang, jelezve, hogy számos Bell nevű személy nyugszik itt.

A klán harcias szokásait, és a kor vad jellegét, melyben éltek, igazolja a számos *Torony*, vagy *Órtorony*, melyek elszórtan találhatók a Bell nevű birtokosok földjein.

A skót parlament 1587-es határozata a Highlands és a Borders helyreállításáról rendelkezik, a biztonság kérdéseivel megbízott klánfőnökök és kapitányaik, valamint a területükön lakók részére. Ezt a rendeletet kiadták „The Roll of the Clans” címmel, s a határvidéken többek között megemlítik a „Bell-eket, a főnököket, akik valószínűleg a Bell of Blacket-house családhoz tartoznak.”

A vitatott területű annandale-i klánok között 1597-ben is voltak Bell-ek — Will Bell of Alby, John Bell of Tourne, Mathie Bell, akit „Király”-nak neveztek, Andro Bell, a „Lokkis Andro”, és Will Bell, a Vörösköpenyes.

A *Life of Dr. Currie of Liverpool* érdekes leírást ad a blanket-house-i toronyról, melynek romjai még láthatók a Kirtle folyócska festői partjánál.

1585-ben William Bell of Blacket-house is szerepel a fent említett jóvátételi rendeletben. Neki öt fivére volt, Wat, Thom, Francis, Richie, és John. Úgy tűnik a család mind aktívan, mind elszenvedően részese volt azoknak a határmenti villongásoknak, melyekre az angol törvények vonatkoznak Berwick környékével kapcsolatban 1586-ban. A mérleg Skóciának kedvezett — mert a Goddesbrig felgyújtásáért benyújtott kártérítési igény, 3,000 tehén és ökör, 4,000 juh, 500 ló és kanca elvesztéséért 10,000 skót fontra rúgott, ami messze meghaladta az Anglia által bejelentett igényeket. Ez a William Bell volt Blacket-house és Godsbrig birtokosa, melyek egyaránt Middlebie-ben feküdtek, mint kiderül a leánya, Sibyll házasságával kapcsolatban, melyet Fergus Grahame of Plomp-pal kötött, mint olvasható a *Nicholson's Cumberland*, a *Playfair's English Baronetage*, és a *Lodge's Baronetage* c. művekben, valamint a *Burke's Peerage and Baronetage*-ben. [in 1869, p. 507., és *Burke's Landed Gentry*, I., 1862] Ez a Fergus Grahame of Plomp, aki feleségül vette Sibyll Bell-t, a dédunokája volt John Grahame-nek (a 2. fia Malise-nek, az earl of Menteith-nek), aki a határvidéken telepedett le, és a Grahame klánt alapította a határ skót és angol oldalán. Az ebből a házasságból született második fiú, Richard, társult I. Károlyhoz, amikor ő Prince of Wales volt, a romantikus utazásán Franciaországban és Spanyolországban, és baroneti címet is kapott (Baronet of Esk) 1629-ben, majd a király fegyvertársa volt 1641-ben, és megsebesült az edgehill-i csatában. Megvásárolta Netherbie báróságát az earl of Cumberland-től, és elhunyt 1653-ban.

Találunk egy John Bell of Blacket-house-t 1644-ben, egy szomszédos birtokos, Irwyn of Braes megölésével kapcsolatban. Kegyelmi kérvényt nyújtottak be őfelségéhez, és az eljárást megszüntették. John Bell of Blacket-house 1648-ban hadbiztos volt Dumfries megyében, és legalább 1663-ig élt.

George Bell of Godsbrig szerepel a Jóvátételi Rendeletben 1662-ben, azok között, akik felségárulást követtek el a polgárháború folyamán. Neki 1,000 skót fontot kellett fizetnie. Amikor meghalt 1694-ben, a fia követte, *William Bell* of Godsbridge és Blacket-house. Mindkét birtok eladásra került, és az utóbbit a múlt század (18. század) vége felé vette meg az öccse, *Benjamin Bell*, aki korábban már megvette a Woodhouselie birtokot Canonbie-ben, mely a Buccleuch családhoz tartozott, azután intenzíven foglalkozott marhatenyésztéssel és eladással, és Blacket-house mellett megvette a kapcsolódó cushat-hill-i földeket is.

George Bell, Benjamin Bell of Blacket-house és Rebecca Graham, of Breckonhill, Cumberland fia, 1722-ben született. Eleinte résztvett a levantei kereskedelemben, azután Mr. Blair of Belmont partnere volt, mint dumfries-i kereskedő, és a sikertelen üzleti tevékenysége miatt atyja nyomdokaiba lépett Woodhouselie gazdálkodásában, ahol 1813-ban elhunyt. A mezőgazdasági fejlődés pionírja volt a környéken, és számos újítást vezetett be, melyekkel betetőzve a családja két előző nemzedékének törekvéseit, mintagazdasággá és gyönyörű rezidenciává tette Woodhouselie-t. 1745 táján feleségül vette Anne Corrie-t, aki James Corrie, speddock-i földbirtokos lánya volt Dumfries megyében, és népes családjuk lett. A legidősebb fiú az jóhírű orvos, BENJAMIN BELL volt, akiről már megemlékeztünk és portrét is közöltünk a munka első kötetének 278. oldalán. Mint korábban említettük, Benjamin felesége Grizel volt, egyetlen leánya Rev. Robert Hamilton-nak, a teológia professzorának az Edinburgh-i Egyetemen, a feleségétől, Jean-tól, aki a leánya volt John Hay-nek, haystoun-i birtokosnak Peebles megyében, és 4 fiuk született. George, a legidősebb, sz. 1777, és Joseph, a legfiatalabb, sz. 1786, † 1848, sok éven át az orvoslás vezető alakjai voltak Edinburgh-ban. Robert, a 2. fiú, sz. 1782, Berwick és Haddington megyék elöljárója és seriffje volt, és évekig a skót egyház

prokurátora. William, a 3. fiú, sz. 1783, bírósági írnok volt, és egy ideig a korona képviselője a Lord Melbourne adminisztráció alatt. Elhunyt 1849-ben.

A Bell of Blacket-house család egyik tagjához fűződhet egy tragikus ballada, a 'Fair Helen of Kirkconnel Lee.' (Kirkconneli Szép Helén) A történet részletei, melyeken alapszik, noha a hagyományban maradtak fenn, sosem voltak kétségesek. Eszerint a szép Helén a Bell of Kirkconnel család tagja volt, noha néhány beszámoló Irving-családbelinek nevezi. Ez a ballada bizonytalan datálásának köszönhető; mert, bár Kirkconnel utolsó birtokosai Irving-ek voltak, midőn birtokaiktól megfosztotta őket Robert Maxwell 1600-ban, mégis a lady családjának rezidenciáját rendszerint „Bell's Tower”-nek nevezik, s így ő feltehetően az egyik Bell of Kirkconnel leánya volt. Atyjának háza a klasszikus szépségű Kirtle folyó partjánál állt, és a lerombolásakor a köveit felhasználták Springkell felépítéséhez, Sir John Maxwell, baronet rezidenciájához. A leánynak ketten udvaroltak a környékről, Adam Fleming of Kirkpatrick, és egy Bell of Blacket-house. Az előbbi volt a szerencsés udvarló, az utóbbit a leány barátai pártfogolták. A szerelmeseknek így titokban kellett találkozniuk, éjjelente, Kirkconnel temetőjében, egy romantikus helyen, melyet félig körbefolyt a Kirtle. Az egyik ilyen titkos együttlét alatt, a folyó túlsó partján hirtelen megjelent az elutasított szerelmes, és karabélyát a riválisa mellének szegezte. Helén a szeretője elé vetette magát, és őt érve a golyó, melyet amannak szántak, kilehelte lelkét a szeretője karjaiban. Fleming azonnal kardot rántott és üldözni kezdte az elkövetőt. Egy elkeseredett küzdelem után Bell darabokra vágta ellenfelét. Néhány beszámoló szerint Fleming Spanyolországig üldözte a gyilkost, és Madrid utcáin ölte meg. Azután katonaként szolgált a kontinensen, és visszatérésekor Skóciába, mint mondják, ellátogatott szerelme sírjához, és itt halt meg. A szerelmesek sírját még mutogatják Kirkconnel temetőjében. A sírkőre egy keresztet és egy kardot faragtak, a következő felirattal, mely még halványan látható: „Hic Jacet Adamus Fleeming.” (Itt nyugszik Adam Fleming) Mint mondják, ennek a vidéknek egyik jegyzett családjához tartozott, amelynek neve megjelenik Kirkpatrick-Fleming egyházközség nevében. Szép Helén halálát így írja le a számos ballada-változat egyike:

“Wae to the heart that thought the thought!
Curst be the hand that fired the shot!
When in my arms Burd Helen dropp'd
And died for luve of me.”

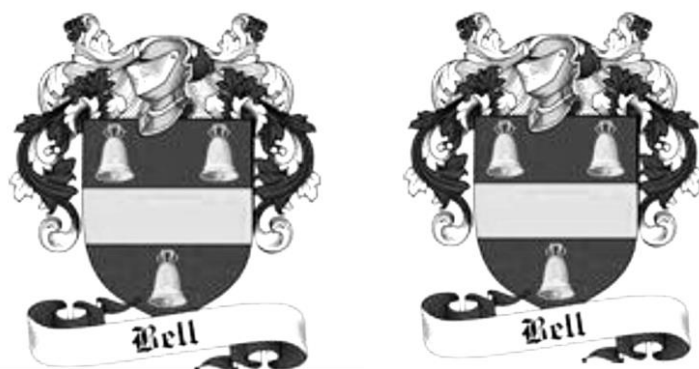
A 'burd' egy régi, költői kifejezés a szűzre. A régi ballada néhány versszaka különösen megindító, főként a második rész elején:

“I wish I were where Helen lies,
Night and day on me she cries;
O that I were where Helen lies,
On fair Kirkconnel lee!”

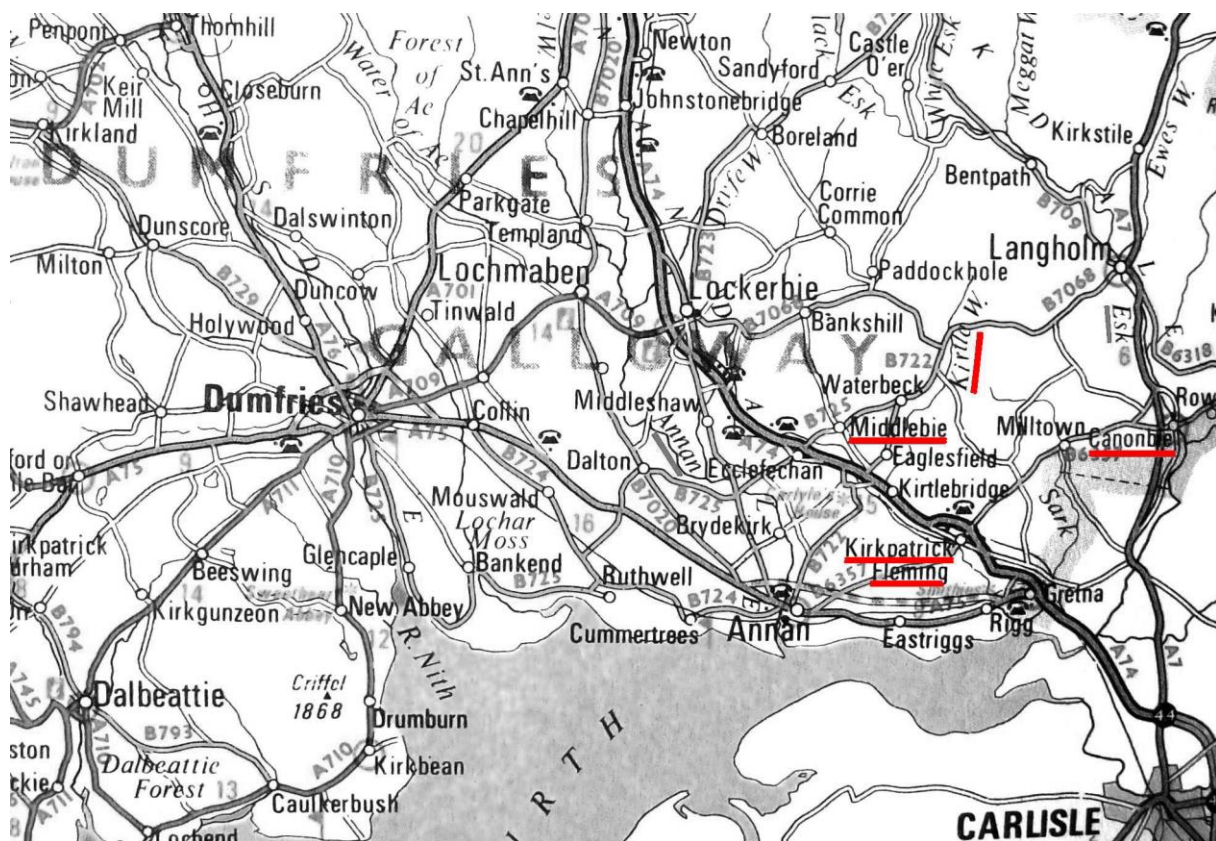
A Dumfries megyei Anwoth temetőjében van egy emlékmű John Bell of Whiteside emlékére, aki a Covenant (1643-as skót presbiteriánus szövetség) egyik mártírja volt. Elkobozták jószágait 1680-ban, mivel résztvett a Bothwell Bridge-i csatában, és azután néhány évig bujkált, mígnem 1685-ben rátalált, más társaival együtt, Sir Robert Grierson of Lag, a Kirkconnel hegyén, Tongland egyházközségben. Grierson megparancsolta, hogy azonnal végezzék ki őket, és nem engedte eltemetni a testüket. Mr. Bell az egyetlen fia volt Whiteside örökösnojának, aki a férje halála után hozzáment a Viscount Kenmure-hoz. Ez a nemesember a mostohafia mártírsága után találkozott Grierson-nal Kirkcudbright utcáján, egy fivére, Graham of Claverhouse társaságában, és kegyetlenséggel vádolta Griersont. Az oly támadó hangon

válaszolt neki, hogy őlordsága kivonta kardját, és megölte volna ott helyben, ha Claverhouse nem avatkozik közbe és menti meg az életét.

Ld. még Z.T.Cs.: *Skótok az Osztrák-Magyar Monarchiában, 17-19. század.*

BELL OF THE BORDERS, A HATÁRVIDÉKI FŐÁG ÉS AZ EGYIK KORAI OLDALÁG CÍMERE

A délkelet-skóciai Galloway megye a 15. századtól a főbb Bell-családok birtokterülete volt az angol határnál (Map of Scotland, Bartholomew, 1989, részlet)

A mai birtokviszonyok, kiemelve a régi Bell-birtokok közül Inchture, Yester, és délen „Irvine’s Tower”, amely Anderson szerint eredetileg Bell’s Tower lehetett (Roddy Martine: *Scottish Clan and Family Names*, 1987, p. 43.)

2. Burke's *Peerage and Baronetage* (brit főnemesség), 1869:

p. 16, AGNEW, Nova Scotia baronetje: „David-Carnegie-Andrew, az egyházi rendben, sz. 3 May, 1821; esk. 1855, Eleanora, a néhai J. Bell, Esq., F.R.S., lánya

p. 39, ARMSTRONG OF GALLEN, Bartonet: „III. Frances-Georgina, m. 3 Nov. 1854, J.-Alexander Bell, Esq. of Grinbea, Darling Downs, Queensland.”

p. 51-52, AUCKLAND, Eden, báró (kihalt): *ld. Matthew Bell, unokaöccse, p. 1149.*

p. 205, CAYLEY, baronet: „James, of Thormanby, esk. Mary, Ralph Bell, Esq. of Sowerby, co. York, lánya, akitől volt egy fia, Matthew, † Charles I. király szolgálatában

p. 371, DUNALLEY, báró: „3. Francis-Sadleir, sz. 1811, a hadsereg néhai tisztje... esk. 3., 1859. febr. 3., Janet, 2. lánya Edward-Gonne Bell-nek, Esq. of Streamstown, co. Mayo [Írország], akitől volt egy leánya, Geraldine-Frances.”

p. 390, EDEN, baronet: „Dulcibella, esk. Matthew Bell, Esq. of Woolsingham, Northumberland. (*ld. Burke's Landed Gentry*)”

p. 407, ELIBANK, Murray, báró: „... Edith-Catherine-Erskine, esk. 1805. ápr. 17., Joseph Bell, Esq., M.D.”

p. 419, ERROL, Hay, gróf: „William, 15. gróf, sz. 12 March, 1772; esk. 1., Jane, dau. of Matthew Bell, Esq., egyetlen leánya Dulcibella-Jane.”

p. 507, GRAHAM, gróf: „Malise, Strathern grófja, aki a címét Menteith-re változtatta, mivel Strathern átment Robert II. király birtokába, esk. Anne, Henry Vere, Oxford gróf leánya, akitől három fia és két leánya volt;... tőle egyenes fiágon Fergus Graham, Esq. of Plomp, esk. Sibill, William Bell, Esq. of God's Brigg leánya Észak-Angliában, és négy fiuk született.”

p. 556, HASTINGS, Astley, báró: „John, az egyházi rendben, esk. 1762, Catherine, Philip Bell, Esq. of Wallington leánya, Norfolk-ban, † 1803, két leányt hagyott.”

p. 568, HAZLERIGG, baronet: „Henrietta-Susan, esk. 15 Oct. 1840, Thomas Bell, Esq., Lieut.-Col. Bell, C.B. legkisebb fia, utódjuk Thomas, William, Henrietta-Caroline, Mary Susan, Nina, Emily, és Eva.”

p. 572, HENLEY, Eden: *ld. Matthew Bell, unokaöccs, p. 1149.*

p. 648, KINNAIRD, báró, of *Inchture*: *ld. Scots Peerage*, vol. viii. 274, George Bell of the Holmys and Inchture, Tayside, Scotland (birtoktörténet: Inchture ettől a Bell-től Patrick Lyon-hoz, majd egy Kinnaird-hez került)

p. 708, LORAINE, baronet: „Isabella-Elizabeth, esk. 20 Nov. 1828, Rev. John Bell, rothwell-i vikárius, W.R. of Yorkshire, testvére Matthew Bell-nek, Esq., M.P. for Northumberland.”

p. 740, MANSEL, baronet: „Sir William, sz. in 1766; esk. 1790, Elizabeth, John Bell, Esq. of Harefield lánya és örököse, utódjuk William-John, az egyházi rendben.”

p. 744, MAR, Erskine, gróf: „Frances-Jemima, esk. 12 Oct. 1830, William-James Goodeve, Esq. of Clifton, and leaving, besides four daus.,... Charlotte, esk. 1857, Charles Bell, Esq.”

p. 781, MONCREIFF: „Sir Henry-Wellwood Moncreiff, of Tullibole, co. Kinross, D.D., az egyházi rendben, sz. 21 May, 1809; esk. 8 March, 1838, Alexina-Mary, George Bell, Esq. of Edinburgh leánya.”

— p. 782: „James, az ügyvédi testület dékánja és Skócia főügyésze, M.P., Edinburgh, sz. 29 Nov. 1811; esk. 12 Sept. 1834, Isabella, egyetlen leánya Robert Bell, Esq. of Edinburgh, és öt fiuk, két lányuk született.”

p. 811, NAPIER: „George-Thomas-Conolly, C. B., főhadnagy a hadseregné, Kanadában; sz. 1816; esk., utódok, lánya Maria-Aletta, esk. 16 Oct. 1862, John-Frederick Bell, Esq., A.D.C. 47th regiment, idősebb fia Frederick-Brown Bell-nek, Esq. of Downham Market, Norfolk.”

p. 980, SALTOUN, Fraser, gróf: „David-M'Dowall, a Kir. Légierő ezredese, a török Medjidie Rend lovagja, sz. 1825, esk. 3 Jan. 1854, Mary-Georgiana, Edward-Gonne Bell leánya, Esq. of Streamstown, co. Mayo [Írország]”

p. 1057, STEWART, baronet, Írország: „Robert, egyetlen gyermeke, Janet, esk. 1684, J. Bell, Esq.”

p. 1081, SULLIVAN, baronet: „3. Francis-William, C.B., Kir. Haditeng. századosa, sz. 1834 máj.; esk. Aug. 1861, Agnes, 2. leánya Sydney Bell-nek, Esq.”

p. 1146, WALLACE, baronet: „Robert-Agnew, sz. 19 June, 1834; esk. 25 Aug. 1859, Jane-Colquhoun, legidősebb leánya John Bell-nek, Esq. of Enterkine, Ayrshire.

p. 1149, WALSHAM, baronet: „Sir John-James, of Knill Court, co. Hereford, a Hereford militia őrnagya, helyettes tábornagya Hereford és Radnor megyéknek, a Bury School kormányzója, &c.; sz. 6 June, 1805; esk. 25 May, 1826, Sarah-Frances, 2. leánya Matthew Bell-nek, Esq. of Woolsington House, Northumberland (unokaöccse az Auckland és Henley lordoknak)”

p. 1162, WEDDERBURN, baronet: „John. sz. 9 May, 1825, a bengáli közszolgálat egyik tagja; esk. 1856, Alice, leánya D.-C. Bell-nek, Esq., a bombay-i orvosi szolgálatnál, akitől fia John-James. Mr. Wedderburn-t feleségét és gyermekét megölték a lázadók, kötelességteljesítése közben, Hissar-ban, Felső-Indiában, 29 May, 1857.”

p. 1163, WELDON: „Sir Thomas Burdett, 1. baronet, M.P., † 1726, egyetlen fia Sir William-Vigors Burdett, 2. baronet, atyja Sir William-Bagenal Burdett-nek, a 3. baronetnek, akinek első házasságából egy leánya volt, Helen, esk. 1831, Capt. Henry Bell, 3. fia Matthew Bell-nek, Esq. of Woolsington, Northumberland.”

3. Burke's *Landed Gentry* (brit kismanesség), 1862, pp. 81-82:

BELL OF WOOLSINGTON.

BELL, MATTHEW, Esq. of Woolsington, co. Northumberland, D.L. serif 1810, korábban M.P., Northumberland, sz. 18 April, 1793; esk. 10 Oct. 1816, Elizabeth-Anne, egyetlen gyermeke és örököse Henry-Utrick Reay-nek, Esq. of Killingworth House, Northumberland.

Leszármazás:— MATTHEW BELL, of Newcastle-on-Tyne, esk. Salkeld-családbeli leány, akitől Elisabeth, esk. John Stephenson, Esq., of Newcastle, és Knaresdale Hall, co. Northumberland, egyetlen fiuk volt,

MATTHEW BELL, Esq., newcastle-i városatya, serif 1730, plgármester 1757. Esk. Jane, Richard Ridley leánya, Esq. of Heaton, co. Northumberland, fiuk volt,

MATTHEW BELL, Esq. of Woolsington, a Northumberland Militia ezredese, esk. 1767, Dulcibella, Sir John Eden leánya, Bart., of Windlestone, co. Durham, és három leányon kívül négy fia volt, MATTHEW, Stephen, Robert, Newcastle polgmestere 1822; és Henry. A legidősebb fiú,

MATTHEW BELL, Esq., of Woolsington, Northumberland serifje 1797, esk. 9 June, 1792, Sarah- Frances, Charles-J. Brandling leánya, Esq. of Gosforth House, co. Northumberland, és volt utódjuk.

MATTHEW, a mostani woolsington-i.

Charles, esk. 1., Mary, Rev. Ralph-Henry Brandling, of Gosforth House fiatalabbik leánya, † 1828; esk. 2., Rachel, negyedik leánya William Brandling-nek, Esq. of Low Gosforth. Mr. Charles Bell *d. s. p.* (died sine proles, utód nélkül hunyt el) 1844.

Robert-John, † 1826.

Henry, esk. Ellen, egyetlen gyermeke Sir William-Bagnel Burdett, baronetnek.

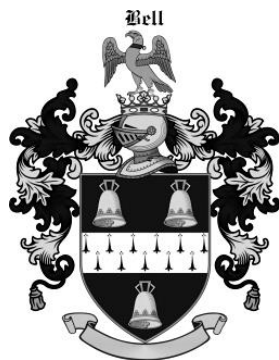
John, esk. Isabella, egyetlen leánya Sir Charles Loraine, baronet of Kirkharle, Northumberland, utódjuk,

William, esk. Jane, 3. leánya John Ridley-nek, Esq. of Park End, co. Northumberland.

Elizabeth-Jane.

Dulcibella.

Frances, esk. Sir John-James Walsham, bartonet of Knill Court, co. Hereford.

Mr. Bell † 1811, és követte legidősebb fia, MATTHEW BELL, Esq. most woolsingham-i.

Pajzs—Sa., a fesse, erm., between three bells, arg. [fekete mezőben, vízsz. hermelin-pólya, három ezüst harang között]

Sisak—A hawk, erect, and belled. [kiemelkedő sólyom]

Székhely—Woolsington, Newcastle-upon-Tyne; Killingworth House, Northumberland; és Hanwich Hall, co. Durham.

BELL OF MELLING HALL.

BELL, WILLIAM-GILLISON, Esq. of Melling Hall, co. Lancaster J.P. and D.L., sz. 13 Aug. 1803; esk. 5 March, 1821, Harriet, 2. leánya Rev. Ralph Worsley-nek, finchley-i tiszteletes, utódaik,

I. WILLIAM-GILLISON, sz. 12 Dec 1828.

II. Henry-James, sz. 27 Oct 1831.

III. George-Constable-Gildart, sz. Sept 1843.

I. Harriet

Mr. Bell a néhai William-Gillison Bell, Esq. egyetlen fia, Rebecca-tól, a hitvesétől, aki William Saunders leánya, és William Bell és Marion Dalgliesh unokája, James Bell, Esq. és felesége, Elizabeth dédunokája.

Motto—Praenuntia pacis.

Seat.—Melling Hall, Lancaster mellett.

BELL OF THIRSK.

BELL, FREDERICK, Esq. of Thirsk Hall, co. York, J.P. and D.L., az észak-yorki lövészek volt századosa, sz. Dec. 1830; követte nagybácsiját 1850 márc., amikor felvette a Bell nevet a Macbean helyett.

Leszármazás:— ROBERT BELL-NEK, aki egy régi határvidéki családból származott, a rezidenciája Kirkgate-ben volt, Thirsk megyében, és tekintélyes földbirtokkal rendelkezett a környéken. Végrendelete 1707-ben kelt, † 1711, utódai feleségétől, Elizabeth-től két fiú, Ralph és John, és egy leány, esk. Peter Consitt, Esq. Az idősebbik fiú,

RALPH BELL, Esq. of Sowerby, M P., a Port of Hull ügyfeleinek egyike, megvásárolta a thirsk-i birtokot 1723; esk. 3 March, 1697, a york-i katedrálisban, és feleségétől, Rachel-től volt két fia és két leánya, azaz,

Ralph, aki a család jelenlegi képviselője.

Peter, sz. Jan. 1726.

Elizabeth, esk. Peter Consitt, Esq. of Brawith, fiaik Warcop és Peter Consitt, Esqrs.

Mary, esk. Robert Livesey, Esq. of Livesey Park, Lancashire.

Mr. Bell was temetése 3 Nov 1735, és követte fia,

RALPH BELL, Esq., sz. Oct. 1720, Thirsk birtok ura, esk. Anne, leánya és örököse Edward Conyers-nek, Esq. of Malton, utódja,

John, az örököse.

Robert, of Kildale (aki a Bell mellé felvette a Livesey nevet és címet), sz. 1 April, 1768; esk. 1794, Jane, leánya Rev. Dr. Cleaver-nek, of Malton, egyetlen leányuk Marianne, esk. Edmund Turton, Esq. of Upsall.

Marianne, esk. 3 Dec. 1798, Rev. Henry Gale, M A.

Az idősebb fiú,

JOHN BELL, Esq. of Thirsk, sz. 8 Oct. 1764; esk. 1800, Frances-Brady Barnett, 3. leánya Hon. William Barnett-nek, of Arcadia, Jamaica szigetén, és utódja volt,

I. Ralph, sz. 1805, † gyermekkorban.

II. John, az örököse.

I Frances, esk. 2 Sept 1823, Rev Wm Macbean, M.A., Peter Tavy lelkésze, Devon, és utódja volt,

1 FREDERICK, a jelenlegi birtokos.

2 ARCHIBALD. sz. 10 July. 1832

3 Alfred, sz. 1833; † Oct. 1847.

1 Frances esk. 1847, Rev. H. Smith, of Easton Maudit, co. Northampton.

2 Elizabeth.

II Jane esk. 1. Sept 1833, Capt Baynton, a 12. Lándzsásoknál; és 2., Major Sanders, osztrák szolgálatban.

A második fiú,

JOHN BELL, Esq., M.P., Thirsk, sz. 11 Aug. 1809; † 5th March, 1851, utód nélkül, birtokaiban követte unokaöccse, aki a nevét Macbean-ről BELL-re változtatta, és ő a jelenlegi FREDERICK BELL, Esq.

Pajzs—Per chev. az. and sa.; a chev. engrailed, with plain cottises, between three bells, argent. [fordított V-alakkal osztott, kék-fekete mezőben fogazott gerenda, kettős vonallal, három ezüst harang között]

Mottó—Inopem me copia fecit.

BELL OF BOURNE PARK.

BELL, MATTHEW, Esq. of Bourne Park, Kent, M.A. Trin. Col., Cambridge, J.P. és D.L., sz. 7 July, 1817; esk. 13 June, 1839, Fanny-Cecilia, legkisebb leánya a néhai Thomas Bigge-nek, Esq. of Benton, co. Northumberland, és volt utódja,

I. MATTHEW-JOHN, a 13. könnyűgyalogságnál, sz. 8 May, 1840.

II. Edward-Thurland, sz. 1 Sept. 1841.

III. Charles-George, sz. 6 Sept 1843.

IV. Herbert-James, sz. 16 Aug. 1853.

I. Florence-Jane.

II. Fanny-Alice.

III. Augusta-Rose.

IV. Eleanor-Margaret

V. Constance-Georgina. VI. Gertrude-Cecilia.

Mr. Bourne serifiként szolgál 1850 óta.

Bell

Sisak—A lion's head erased.

Leszármazás:—JOHN BELL, Esq. of Kendal, Westmorland, sz. 1765, Matthew Bell fia, of Kendal, sz. 1733, Agnestól, feleségétől, aki a leánya William Yeates, Esq. of Beetham-nek; főlovász Cambridgeben 1786, a Trinity College és a Royal Society tagja. Jogi tudásával nagy tekintélyt szerzett a kancellárián, és a királynő tanácsosa lett. Esk. Jane, leánya Henry Grove-nak, Esq. és tőle a halálakor, 6 Feb. 1836, egyetlen gyermek maradt, a jelenlegi MATTHEW BELL, Esq. of Bourne Park.

Pajzs—Sa., on a chev., between three bells, arg., as many lions' head, erased. [fekete mezőben, egy fordított V-alakú gerenda, három ezüst harang között, több oroszlánfejjel]

Székhely—Bourne Park, Canterbury mellett.

4. J. Balfour Paul, *Scots Peerage* (skót főnemesség), 1911, 9. köt., Index, p. 213:

Bell of Abbeylarn, William Shirley, vi. 121.

— of Bladethouse, William, vii. 99. [in Annandale]

— of Godsbrigg, William, vii. 99. [God's Brigg, North Britain, in Burke, Graham]

— of the Holmes, George, viii. 273, 274.

— of Inchturre, George, viii. 274. [co. Perth]

— of Pendell Court, William A., iv. 220.

— of Streamstown, Edward Gonne, vii. 450. [Streamstown, co. Sligo, co. Westmeath, co. Mayo, Ireland]

— of Whiteside, John, v. 125. [in Annandale]

— of Woolsingham, Matthew, iii. 583.

— Anne, wife of Sir Alex. Hope of Granton, iv. 491.

— Charles, v. 635.

— — his wife, Charlotte Erskine Goodeve-Erskine, v. 635.

— Georgina, wife of Capt. Norman Leslie-Melville, vi. 121.

— Hyacinthe Mary, wife of Patrick James, lord Kelburne, iv. 220.

— James, provost of Glasgow, iv. 289.

- — his wife, Elspeth Gray, iv. 289.
- Jane, wife of William Hay, iii. 583.
- John, minister of Calder, v. 165. [Linlithgow]
- Mary Georgina, wife of gen. David M. Fraser, vii. 450.
- Sibill, wife of Fergus Graham of Plomp, vii. 99.

Bell of Abbeylarn, William Shirley, vi. 121., *Georgina*, Capt. Norman Leslie-Melville felesége:

MELVILLE, EARLS OF LEVEN AND MELVILLE, „9. Norman, sz. 5 February 1839. Belépett a hadseregbe, és a Gránátosok századosa lett (Grenadier Guards). Esk. 4 December 1861, *Georgina*, leánya William Shirley Bell-nek, of Abbeylarn, co. Longford.”

- of Bladethouse, William, vii. 99.:

GRAHAM, VISCOUNT PRESTON, „Viscounts Preston első tényleges elődje:

FERGUS GRAHAM, vagy *GRAEME*,¹⁾ of Plomp, co. Cumberland, akinek feleségétől, Sibill-től, William Bell leányától, of Godsbrigg és Blacket House (vagy Bladethouse), Skóciában volt utódja,…”

1) Nicholson és Burns *Westmorland and Cumberland c.* munkája ii. 466, és Hutchinson *Cumberland*, ii. 531 írja, hogy ez a Fergus állítólag egy Matthias Graham fia volt. Megjegyzendő, hogy egy szerződés jött létre 11 May 1573 Sir John Johnstone lovag és több Graham között, Archibald Johnstone of Myrehead leggyilkolásával kapcsolatban, ahol előfordul a 'Fargus Grahame son to vmquhile Mathew Grahame' megjelölés (*Annandale Family Book*, i. lxxiii); Fergus 'a Plump,' vagy 'a plump,' megjelenik 1596 és 1597-ben (*Border Papers*, ii. 127, 308).

- of the Holmes, George, viii. 273, 274.:

LYON, EARL OF STRATHMORE & KINGHORNE, „4. Patrick, akit Alexander, Lord Glamis vértestvérének neveztek, lemondó nyilatkozatot nyer George Bell of the Holmes-tól, kelt 1 March 1481.¹⁾

1) Glamis Writs.

p. 274: 1479-ben megvásárolta George Bell of the Holmys-tól Inchtüre birtokot, Perthben.⁶⁾

6) Reg. Mag. Sig.

- of Pendell Court, William A., iv. 220.:

BOYLE, EARL OF GLASGOW, „1. Patrick James, Viscount Kelburne, sz. Edinburgh 18 June 1874, a Kir. Haditeng. tisztje; kadét 15 January 1888, altábornagy 22 June 1897. Esk. Bletchingley-ben, 29 May 1906, Hyacinthe Mary-vel, William A. Bell, of Pendell Court, co. Surrey leányával.

- of Streamstown, Edward Gonne, vii. 450.:

FRASERS OF PHILORTH, LORD SALTOUN, „David Macdowall, sz. 2 March 1825, ... † 25 February 1906, esk. 3 January 1854, Mary Georgina-val, Edward Gonne Bell of Streamstown, co. Mayo,[Ireland] leányával, akitől három fia és két leánya született.”

- of Whiteside, John, v. 125.:

GORDON, VISCOUNT OF KENMURE, „V. ALEXANDER, 5. Viscount of Kenmure.... Esk. 2., Marion M'Culloch, aki Wodrow szerint Whiteside örökösneje volt, és Douglas szerint M'Culloch of Ardwall leánya, akinek fia az előző házasságából John Bell of Whiteside, akit Lag ura lelőtt a Kirkconnel Hill-en 1685-ban, mely tettéért felelősségre vonta Alexander, amikor röviddel ezután találkoztak Kirkcudbright-ban, de Lord Claverhouse közbeavatkozott.¹⁾

1) Wodrow's *History*, ii. 501. [ld. Anderson, 1863]

- of Woolsingham, Matthew, iii. 583., and Jane, wife of William Hay, iii. 583.:
HAY, EARL OF ERROLL, „XVII. WILLIAM, 17. Earl of Erroll, sz. 12 March 1772,...
 Esk. 1., St. John's székesegyházban, Newcastle-on-Tyne, 9 January 1792, Jane-nel,
 második leányával Matthew Bell-nek, of Woolsingham, a Northumberland Militia
 altábornagya; Jane Hay grófnő † 14 April 1793, 23 évesen, egy leányt hagyott.

- Anne, Sir Alex. Hope of Granton felesége, iv. 491.
HOPE, EARL OF HOPETOUN, „5. Sir Alexander of Granton, ker. 12 March 1611; apja
 az angol udvarba küldte 1637-ben, ahol Charles I. főpohárnoka lett. Esk. szerződés 22
 November 1642, 2) Anne Bell-el, és utód nélkül halt meg 13 February 1680. 2) *Diary*, 180.

- Charles, v. 635., és felesége, Charlotte Erskine Goodeve-Erskine, v. 635.
ERSKINE, EARL OF MAR, „2. Frances Jemima, esk., 12 October 1830, William James
 Goodeve († 22 December 1861), † 20 June 1842, utódai között: ... (3) Charlotte Erskine,
 sz. 27 May 1833, esk. 30 Nov. 1857, Charles Bell, † 2 September 1859.

- James, Glasgow polgármestere, iv. 289., és felesége, Elspeth Gray, iv. 289.:
GRAY, LORD GRAY, „9. Elspeth, ker. 20 December 1625, esk. 30 April 1643 (szerz. kelt
 7 April 1643), James Bell, glasgow-i kereskedő, polgár és polgármester.3) 3) Gray
 Inventory, 489.

- John, calder-i lelkész, v. 165.
BOYD, EARL OF KILMARNOCK, „VI. THOMAS, 6. Lord Boyd,... Néhány héttel a
 halála előtt, 13 May 1611, pellengérre állították Mr. John Bell, calder-i lelkész
 felszólítására, mert a lord nem fizette a papi tizedet.11) 11) Boyd Charter-chest.

5. Roddy Martine: *Scottish Clan and Family Names – Their Arms, Origins and Tartans*, Edinburgh, 1987, p. 164, Sept names and allied clans, p. 209:

Macmillan

MORAY KÖRNYÉKI KLÁN, mely a piktek egyik szövetségese volt. Eredeti birtokaik a Tayside-nál feküdtek, majd Malcolm Mor Macmillan a nyugat-felföldi Knapdale-ben kapott földeket a Szigetek Urától, a MacDonald-főnöktől 1360-ban. E birtokok többségét azonban elvesztették a 15. század vége felé. A Macmillan-ek Knapdale-ből délre költöztek, a Kintyre-félszigetre, ill. Galloway és Kirkcudbright megyék területére. A klánfőnök székhelye jelenleg Finlayston House a Clyde-torkolatnál. Kirkpatrick Macmillan, a kerékpár feltalálója Keir-ben született, a nithsdale-i Sanquhar közelében. Találmányával elkerekedett Glasgow-ba, és véletlenül elütött vele egy gyalogost. Harold Macmillan, brit miniszterelnök, aki az első Earl of Stockton lett, Malcolm MacMillan-tól származott, egy 18. századi arran-i mesterembertől. — A MacMillan-ek szövetséges törzsei vagy családai többek között a Bell-ek. (vö. alább, *Annals of the Picts*, vol. I., 1828, Frank Adam: *The Clans, Septs & Regiments of the Scottish Highlands*, 1908, ClanMacmillan.org)

6. *Annals of the Caledonians, Picts and Scots*, vol. I., 1828., J. Ritson,
Kings of the Picts:

p. 207, A.D. 674, *Bil*, vagy *Bail* fia Brud 21 évig uralkodott; a *Bil*, *Bail* személynév is lehetett a *Bell* családnév alapja:

**DCLXXIV. Brudei filius Bili viginti uno
annis regnavit.†**

**——. Brudé son of Bili reigned twenty-one
years.**

† *Cro. Pic.* Hujus tempore floruit S. Adamnanus. (*Nomina regum.*)

pp. 215-16, A.D. 693, meghalt Brud *MacBail*, a Forth/Fife királya:

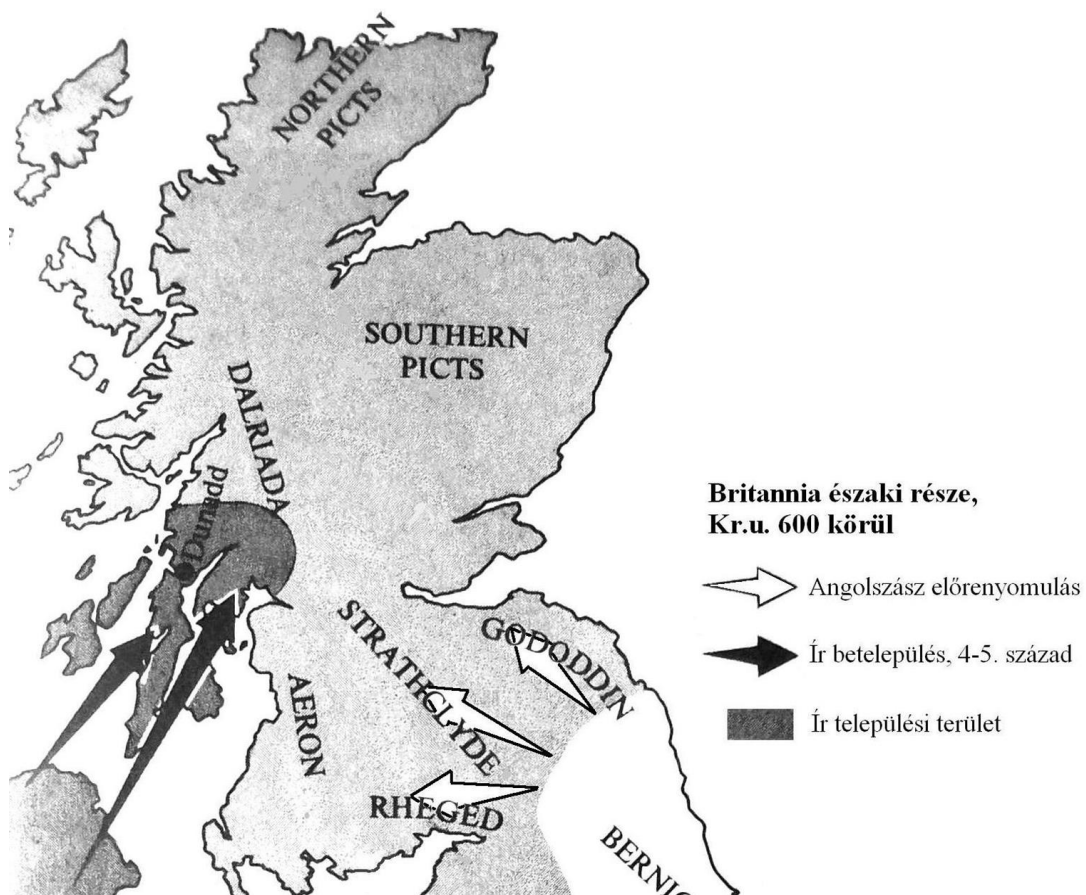
DCXCIII. Bruide Mac Bile, rex Fortren moritur.*

**DCXCIII. Bruidé son of Bili, king of Fortren,
dies.**

p. 223, A.D. 725, meghalt Congal *MacMaille* anfa Brecc Fortren, a Macmillan klán egyik őse:

DCCXXV. Congal MacMaille anfa Brecc Fortren, et Oan princeps Ega, moriuntur.

DCCXXV. Congal MacMaille anfa Brecc Fortren, and Owen prince of Eg, died.

7. Frank Adam: *The Clans, Septs of the Scottish Highlands*, 1908, 93-94, 167, 377.

MACMILLAN.

Gael neve: *Clann Mhaolain*, vagy
Clann Mhic-Gille-mhaoil

E klán eredetét a hagyomány a „*Siol O’Cain*”-hoz, a felföldi Moray térségének egyik kelta törzséhez kapcsolja, a 13. század előtti időkből. A „*Siol O’Cain*” az ősi *Kanteal* törzstől vezeti leszármazását, mely az északi piktek egyik törzse volt [*Kantioi*, kantik/kantok, Ptol. II. 3,27., délen szerepelnek, a mai Kent grófság őrzi nevüket, és egyik városuk Londínion, London volt, így sokkal inkább a felföldi, Tayside környéki *Venicones* törzsről

lehet szó, Ptol. II. 3,14., mely népnév elvezethet a *Conii* törzshöz, akik a portugáliai Coimbra környékén éltek már a bronzkorban, ahonnan nagy népvándorlás indult Bretagne, Írország, és a Brit-sziget irányába, vö. *Lebor Gabála Erenn*, Írország elfoglalásának könyve, V., 1956, Mil fiai, Mil of Spain, son of Bile, Mag Bile, Eber/Iber, p. 11, 27, 49, 125, 305, és a hagyományban nem minden „legendagyártás”; ld. még R. Steiner, GA 178, 1917. nov. 19, az írek egy részének kisázsiai eredetéről.—A ford.] Ugyanebből a törzsből eredtek a Munro-k.

Skene (*Highlanders of Scotland*) azon a véleményen van, hogy a Macmillan-ek legkorábbi birtokai a Loch Arkaig két oldalánál terültek el. De minden szerző, beleértve magát Skene-t is, egyetért azzal, hogy közeli kapcsolat volt a Buchanan és a Macmillan klánok között. Buchanan of Auchmar, az előbbi klán történetírója, a Macmillan-ek leszármazását Methlan-tól vezeti, aki a második fia volt Anselan-nak, a Buchanan-ek főnökének, ki a 13. században élt. MacIán és Logan ugyanígy vélekedik a dologról, és a MacIán-féle „*Costumes of the Highlanders*” kötet figurája, aki a Macmillan viseletet bemutatja, a Buchanan-tartanos kiltet viseli.

A Macmillan-klán fő területe úgy tűnik a Loch Tay, Lawers lett, ahol a főnök rezidenciája állt. Innen elűzték őket a Chalmers-ek, II. Dávid király uralkodása idején. A Macmillan-ek Strathtay járásbeli elhelyezkedéséről Mr. Skene megjegyzi: „Kevés okunk van kételkedni a hagyomány hitelességében, miszerint a Macmillan-eknek ez az ága IV. Malcolm idején Moray északi részéről Strathtay földjére költözött.”

A Macmillan-klán főnökének számos fia volt. Így, amikor a klánt elűzték a Loch Tayside-től, néhányuk Breadalbane-be ment, és a Macmillan of Ardeonaig és más ágak megalapítói lettek.

Néhány Macmillan letelepedett Knapdale-ben, és úgy tűnik, hogy a Macmillan of Knap családfőt tekintették a klán főnökének. A Knap család kihalásakor Macmillan of Dunmore (Tarbert közelében) felvette a Macmillan of Macmillan megnevezést. A dunmore-i család szintén kihalt, és az örökletes főnöki cím jelenleg nincs használatban.

A klán néhány tagja Lochaber-be ment, ahol a Cameron of Lochiel lelkes követői lettek. Ezeknek a Lochaber Macmillan-eknek egyike azután letelepedett Argyleshire-ben, és megalapította a Glen Shira és más családokat. A Macmillan-ek másik ága Galloway felé vette útját, és számos kiváló képviselőjük lett.

A Macmillan of Knapdale (Kintyre-ban) a Lord of the Isles támogatója volt; a Lochaber-iek Cameron of Lochiel-t követték; míg a Macmillan of Urquhart és a Glenmoriston-iak a Grant of Glenmoriston követői voltak.

Argyleshire bizonyos részein a Macmillan-eket „*Na Belich*”-nek nevezték (vagy Bell-eknek). Úgy tűnik, hogy gael nyelven a Macmillan-t *Mac-Mhaoilean*-nek, vagy *Mac-Gille-Mhaoil*-nak mondják, ami „a tonzúrási fiát” jelenti, és a klánt egyházi eredetűnek tekintették [ti. a korai kelta, monasztikus, nem episzkopális egyházhoz közelállónak.—A ford.].

Meg kell jegyezni, hogy a Buchanan Klán Társaság elismeri a kapcsolatot a Macmillan-ekkel, és elfogadja, támogatja a Macmillan-eket a Buchanan Klán Társaságban.

A MACMILLAN TÖRZSEK.

(1) *Baxter, MacBaxter.*—Ősök a következő körülményből származtatja nevét. Amikor a Glenshira Macmillan-ek egyikét meg akarta ölni egy szomszédos klán tagja, az az üldözői elől bemenekült az Inverary Castle konyhájába. Szakácsruhába öltözött, és elkezdett a konyhában árpakenyereket gyúrni, így nem fedezték fel. Ennek nyomán kapták a gyerekei a „Macbaxter”, azaz „a pék fia” nevet. Leszármazottaik egy időben igen népesek voltak a cowl-i Glendaruailben.

(2) *Bell*.—A „*Mac 'Illemhaoil*”, azaz Macmillan nevet Islay-n és Kintyre-ban is „Bell”-nek ejtik.

(3) *Brown*.—Ezt a nevet is a klánhoz tartozónak tekinti a Macmillan Society.

Cimerpajzs: Arany mezőben, egy ágaskodó fekete oroszlán, a pajzsfejen három kék csillag (Or, a lion rampant sable, in chief three mullets azure). *Sisakdísz*: Két kéz által fogott pallos, természetes színben (A dexter and a sinister hand brandishing a two-handed sword proper). *Mottó*: „Miseris succurrere disco” — Segíték a bajban (I learn to succour the distressed). (alább a régi, lochaber-i Macmillan-ek és más szomszédos klánok elhelyezkedése, Somerled Macmillan könyvéből)

8. MacMillan-klán — Törzsek és egyéb ágak

Bell

Jóllehet a *Na Belaich* valószínűleg a MacMillan-klán legrégebbi és legnagyobb törzse, a *Bell*-családnév nagyon általános Skóciában, és csak azok viselik, akiknek az ősei a Felföldről jöttek – különösen Argyll-ból és a MacMillan-ek más törzsterületeiről –, és ténylegesen a klánhoz kapcsolódtak. A kapcsolat bizonyítéka maga a név, amely a gael nevek fő vonásait mutatja, melyek közül a MacMillan név is származott, azaz a *mhaoil* (a *maol* hehezetes birtokos esete, ami 'borotvált', vagy 'tonzúrás' jelentésű), melyet angolul „vaoil”-nak ejtenek, mint a gael *bhaoil*-t. Így a Mill/Mell azonosnak tekinthető a Bill/Bell-lel. Noha az angol nyelvű olvasók számára hihetetlennek tűnhet, ez a helyzet a MacMillan-ös névvel 1560-ban, amikor a Leny-oldalág családfáján megjelenik mind a *Maolan*, mind a *Gilibile* név (a Gillemhaoil fonetikus változata), és a knapdale-i MacMillan-szikla vésetén a *Rudha Mhic Ghille-bheill* alak (azaz *Rubha Mhic Ghille-mhaoil*). A legkorábbi *Bell*-ek többsége Skóciában a Perth megyei Dunkeld templomával kapcsolatban tűnik föl, ahol Gilchrist Maolan apja volt a püspök, és a törzs legnagyobb ága később megjelent az Aray és Shira glenekben (völgyek Inverary közelében), ahol a neveik önkényes és tömeges megváltoztatása a McIlvoil-tól a Bell-ig előfordul a plébánia-regiszterek szerint a 18. század közepén. A McBell név szerepel a skót bevándorlók között Amerikában, a 18. század végén, noha Skóciában ez MacGill alakban létezik, amely Kintyre-ban jelenik meg, mint MacMillan-törzs. A *Bell* név legkorábban 1304-ben fordul elő Dumfries megyében, és a Mac Bell normann-francia változatának tűnik (*Gilbert le fitz Bel*), illetve a Borders-nél, a határvidéknél található Bell-címer (a berwickshire-i Robert Bell címere 1427-ből) azonos a galloway-i MacMillan-ek címerének egyszerűsített formájával. Mindazonáltal, a 16. századtól a *Bell* név számos viselőjét Dumfries megyében és a Borders-nél önálló klánnak tekintette a skót korona, és a

DNS kutatások kimutatták a Border Bell-ek

némelyikének angol eredetét. A 15. században a határvidéki fő ágat képviselő *Bell of Kirkconnell* család hagyományai egy olyan ősről beszélnek, aki Franciaországból jött Douglas gróffal a megelőző században, és a *Bell of Blackethouse* leszármazottak (a 16. századi főnökeik utódai) különállónak tekintik magukat, amit a MacMillan-klán elfogad.

(Clanmacmillan.org)

Macmillan

Buchanan

Bell

9. Registrum Magni Sigilli Regum Scotorum

The Register of the Great Seal of Scotland, A.D. 1424-1513, H.M. General Register House, Edinburgh, II. köt., 1882., pp. 864-65., a névmutatóban a latin nyelvű charták átiratainak sorszámai; Bell nevű személyek gyakran földbérlőkként és egyházi, közigazgatási foglalkozásokban tűnnek föl a 15-16. században (ld. alább; vö. az I. kötetben, 1306 után csak néhány Bell nevű személy szerepel Skócia északi részén, Robert, dundee-i polgár, Laurentius, abernethy-i perjel, David, szentkereszti apát, és egy John Belle, perth-i polgár):

INDEX NOMINUM

Bell (Bel), de le Holmys, Geo., 1505.
— de Kirslichtis, Joh., 2840.
— de Raynetoun, Joh., 560.
— de Yhestir, Tho., 211.
— Adam, 1600, 2528, 2800, 2860.
— Agnes (Crail), 2572.
— M. And., 972.
— And., 1797, 2860; burgen. de Edinburgh, 341.
— M. And., thesaurarius ecclesie Cathedralis Aberdonensis [Aberdeen], 2032, 2033.
— And. (Fife), 3215.
— David, notarius publicus, 2446.
— David, filius Andree B., 2860.
— D. David, capellanus, 3798; id., et notarius publicus, 3657.
— Geo., architenens garde Regie, 1186.
— Geo., burgen. de Edinburgh, 2749.
— Hen., 908.
— Jac., 2239.
— Joh., (Anglicus), 919.
— Joh., notarius publicus, 948, 976.
— Joh., burgensis ac communis clericus de Dundee, 1279.
— Joh., 2551.
— Joh., (Crail), 2572.
— D. Pat., vicarius perpetuus ecclesie de Quhytingame, 387.
— Ric., 297.
— Rob., filius Joh. B. de Raynetoun, 560.
— Rob., 1320.
— D. Rob., capellanus, 2466.
— Tho., 1962.
— Tho. (Perth), 2041.
— Wil., 85.
— D. Wil., rector de Upsidlyngtoun, notarius publicus, [924?], 941, 1773.
— Wil., (Edinburgh), 1813, 2193.
— D. Wil., presbyterus, 2058.
— Wil., 2921.

INDEX LOCORUM

Holmys — vicarii Perth
Inchture (Inchesture, Incheture, etc.) — baronia, ecclesia, villa, vic. Perth [Tayside]
Kirslichtis — in Annandale [Kirkcudbright]
Raynetoun — villa, vic. Berwick [Lothian]
Yhestir (Yester, Yhester, Yhestir, Yhestre) — baronia, in constab. Haddington [Lothian]
Crail (Craile, Croile, Cral, Carale, Carrale) — burgus, Haddington
Quhytingame (Quhittinghame, Quhittingeam, etc.) — in constab. Haddington
Upsidlyngtoun (Upsedlinton, Upsedillingtoun, etc.) — vic. Berwick, ecclesia

85. Apud Edynburgh, 6 Mar.
 REX confirmavit cartam fratris sui quond.
Archibaldi comitis de Douglas dom.
Galwidie et Vallis Anandie,—[qua concessit
WILELMO BELL, pro ejus servitio et
 benemeritis dicto com. impensis,—terras de
Kirconveth alias nuncupatas le Flemyn-
landis infra dom. Vallis Anandie;—que
 fuerunt Joh. de Carrutheris bastardi ac
 illegitimi nati, et ob mortem ipsius sine
 heredibus de corpore legitime procreatis
 ad dictum Arch. tanquam supremum et
 capitalem dominum earundem adjudica-
 bantur eschaetate et forisfacte:—TENEND.
 predicto Wil. et heredibus ejus de domino
 terrarum de Luce, in feodo:—FACIEND.
 servitium antiquitus debitum et consuetum:
 —TEST. Joh. de Edmondstoun, Wil. dom. de
 Graham, Wil. de Borthvic, Joh. Forestare,
 Wil. de Crawford, Tho. de Moravia, militi-
 bus]:—TEST. 42. 20. 45. 21. ii. 78. 85.

A.D. 1452, II. Jakab uralk. 16. évében

560. Apud Edinburghe, 21 Maii.
 REX confirmavit illas donationes quas fecit
 Thomas de Lummysden, fratri suo GIL-
 BERTO DE LUMMYSDEN—de terris in
 villa et territorio de Westir-Restoun, in
 baronia de Coldinghame, vic. Berwie;—
 necnon donationes illas, quas fecit Johannes
 Aclif, prior domus de Coldinghame, dicto
 GILBERTO DE L. et MARIOTE sponse
 ejus—de duabus terris husbandiis in villa de
 Coldinghame, vic. Berwici, super le Law ex
 parte australi de le Pule;—que fuerunt
 alias quondam Warensii de Coldinghame;
 necnon donationes illas quas fecit
 Willelmus prior de Coldinghame, dicto
 Gilberto de L.,—de terra husbandi, in
 villa et territorio de Coldinghame, vic.
 Berwici;—que terre fuerunt alias Esote
 Waryn;—necnon de tribus partibus unius
 carucate terre in alia carta contentis in villa
 et territorio de Coldinghame, vic. Berwici;—
 que terre fuerunt alias Alex. Lummysden;
 necnon donationes quas dictus Wil. prior
 de C. fecit ROBERTO filio quondam Joh.
BEL de Raynetoun, per modum tallie,—
 de sex terris husbandiis in villa et territorio
 de Raynetoun, vic. Berwici; necnon quan-
 dam deliberationem per assisam coram
 dicto Joh. Aclif, priore de C.—penes
 officium forestarie baronie de Coldingham;—

211. Apud Edinburghe, 16 Nov.
 REX confirmavit cartam Isabelle de Foresta
 filie senioris et unius de heredibus quondam
 Joh. de F.,—[qua, in sua viduitate ac urgenti
 necessitate, cum consensu Jacobi de Wedale
 filii sui et heredis, concessit et titulo vendi-
 tionis tradidit EDMUNDO DE HATA
 fratri D. David de Haia dom. de Yhestir
 militis, — terras suas dimedietatis de
 Wendene, cum toftis et croftis ejusdem,
 infra baroniam de Duncanlau, et dimed.
 unius terre husbandi que vocatur *la Brude-*
croft, infra villam et territorium de Dun-
 canlaw, cum dimed. duarum partium
 molendini ejusdem ville, necnon pasturam
 infra dominicas de Duncanlau et de Barow,
 viz. 6 boves, 6 vaccas cum sequelis eorum
 anni unius, 3 equos et 60 oves matricis
 cum sequelis eorum unius anni:—TENEND.
 dicto Edm. heredibus ejus et assignatis de
 domino superiori earundem:—REDDEND.
 1 den. ad festum S. Mich. archangeli,
 nomine albe firme:—TEST. D. Pat. de Dun-
bare dom. de Bele, D. Dav. de Dunbar
 dom. de Cokburne, militibus, Pat. de
 Dunbare filio et herede predicti domini,
 Geo. de Grahame, Geo. de Dunbare, Tho.
 Purvas, Wil. Ker et Tho. Bel de Yhestir,—
 unacum sigillo filii dicte Isabelle:—Apud
Bele, Feb. 4, 1438]:—NECNON aliam car-
 tam Dungalli de Macdowel de M'carstoun,
 —[qua concessit EDMUNDO DE HAYA
 de Talow, pro ejus fidelibus auxilio, consilio,
 et favore &c., et heredibus ejus,—quartam
 partem terrarum de Kynplum (Lynplum?),
 in bar. de Duncanlaw, vic. Laudonie:—
 REDDEND. annuatim dicto Dungallo &c.,
 unum par cirothecarum apud crucem
 baronie de Duncanlaw, nomine albe firme:
 —INSUPER dictus Edm. se et heredes suos
 obligavit dicto Dungallo et heredibus ejus
 in fidei auxilio, &c., cum et quotiens ad
 hoc fuerint requisiti:—Apud Dundee, Maii
 15, 1439]:—TEST. 6. 21. 3. 22. 10. 23.
 24. 25. 5. iii. 127.

A.D. 1467, III. Jakab uralk. 7. évében
évében Black, *Bell*, Haliday és White, angolok,
1 évre kereskedelmi engedélyt kapnak

919. Apud 14 . . .
REX dedit literam salvi conductus ALEX-
ANDRO BLAK de Lyn, JOH. BEL,
JOH. HALIDAY et THO. QUHITE, et
4 factoribus Anglicis, cum quadam nave
oneris 60 doliorum vel infra, magistro et
ductore et 8 marinariis, vel infra, Anglicis,
cum mercandis licitis, — pro uno anno
duraturam. vii. 79.

A.D. 1474, III. Jakab uralk. 15. évében

1186. Apud Edinburgh, 20 Oct.
REX concessit servitori suo GEORGE
BELL architenenti garde regie, et heredibus
ejus, pro ejus fideli servitio, — peciam terre
nuncupatam *le Sandis*, prope burgum
de Hadingtoun ad finem orientalem dicti
burgi: — REDDEND. regi firmam burgalem,
ac subeundo onera burgi debita et consueta:
— TEST. ut in carta 1179. vii. 312.

A.D. 1491, IV. Jakab uralk. 3. évében,
Andrew *Bell*, az aberdeen-i katedrális
kincstárnoka

2032. Apud Edinburgh, 8 Maii.
REX concessit clerico suo Magistro
ANDREE BELL, thesaurario ecclesie
cathedralis Aberdonensis, heredibus ejus et
assignatis, — annuam pensionem 5 lib. de
redditibus burgalibus burgi de Aberdene,
seu de firmis et redditibus piscariarum et
aquarum ejusdem; — quam Pat. Berclay de
Garntuly resignavit: — TEST. 1. 21. 4. 26.
14. 20. 19. 25. 3. 9. 8. 24. 12.
xii. 278.

A.D. 1498, IV. Jakab uralk. 11.
évében, Robert *Bell*, káplán

A.D. 1481, III. Jakab uralk. 22.
George *Bell* of Holmes eladja
inchture-i birtokát

1505. Apud Edinburgh, 23 Mar.
REX confirmavit cartam Georgei Bell,
domini de le Holmys, — [qua — pro certa
summa pecunie premanibus persoluta —
vendidit et alienavit Magistro JOHANNI
LYOUN de Curtastoun et ELIZABETH
SCRIMGEOUR ejus sponse, — pro ejus be-
nificiis, &c., — terras in villa de Incheture, in
baronia ejusdem, vic. Perth, viz.; — unam
peciam terre in loco qui dicitur le Holmys
et vulgariter nuncupatur Sex Oxgangs; —
aliam peciam terre in le Galloflat nuncupa-
tam duas Oxgangs; et unam oxgang in
le Dowhill; necnon unam oxgang in le
Ovirfeld, ex parte occidentali ecclesie dicte
ville; unacum duabus toftis infra dictam
villam: — TENEND. dictis Joh. et Eliz. et
eorum diutius viventi et heredibus inter
ipsos legitime procreatis, quibus deficienti-
bus, heredibus dicti Joh. quibuscunque, a
dicto Geo. de rege: — REDDEND. regi unum
denarium argenti nomine albe firme: — TEST.
Jac. Scrimgeour constabulario de Dundee,
Joh. Scrimgeour, Walt. Thorntoun, Wil.
Thorntoun, D. Joh. Spanky rectore de
Bany, Andrea Ogilvy, Wil. Fiff, Tho. Fiff,
Rob. Seres notario publico: — Apud Dundee,
19 Apr., 1479]: — TEST. ut in carta 1497.
x. 18.

2466. Apud Peblis, 20 Nov.
REX concessit WILLELMO SCHAW
de Polkemmatt, et MARGARETE CAMP-
BELL ejus sponse, — 2 mercatas terrarum
cum dimedia merc. de Sornebeg antiqui
extentus, ac etiam 2 merc. terrarum de
Langsid ant. ext., in dominio de Galstoun,
in ballia de Kilestewart, vic. Air; — quas
terras de Langsid D. Rob. Bell capellanus
tunc habebat in assedatione, et que per Joh.
Duncane occupate existebant; — quas omnes
terras Alex. Hammyltoun de Burnewod
resignavit: — TENEND. dictis Wil. et
Margarete, et eorum alteri diutius viventi,
in conjuncta infeodatione, et heredibus
masculis inter ipsos legitime procreatis,
quibus deficientibus, legitimis et propin-
quioribus heredibus masculis dicti Wil.
quibuscunque, de rege tanquam senes-
callo Scotie: — TEST. 30. 44. 42. 26. 84.
20. 45. 38. 43. xiii. 383.

Zsolnay Vilmos feleségével, Bell Terézzel és három gyermekükkel,
Miklóssal, Terézzel és Júliával 1860 körül

Zsolnay Teréz (balra) népviseletben és Júlia reneszánsz jelmezben (*Jávor Kata, 2000.*,
ld. még Tolvaly Ferenc: *A Zsolnay-kód*, 2016, p. 23, 36-38, 73, 391-392, Bell Terézről
és családjáról)

10. Adatok a magyarországi Bell család történetéhez

Tolvaly F.: A Zsolnay-kód, 2016, Zsolnay Teréz kb. 2400 oldalas, német nyelven írt visszaemlékezéseiből:

„1852-ben történt, hogy atyánk (ZSOLNAY Vilmos) megismerte édesanyánkat (BELL Terézt), aki rokoni látogatóban járt Pécsen, és anyjával a Bazárba, a Főtéri üzletbe (Zsolnay Vilmos kiskereskedésébe) ment, hogy ott egy márványköves tűpárnát vegyen. Atyánkat első pillantásra annyira elragadta a fiatal leány bájos szépsége és szerénysége, hogy még a tűpárna árát sem tudta megmondani. Kimondhatatlanul boldog volt, amikor megtudta, hogy anya és leánya a jó barátja, THALER órásmester vendégei, és hogy édesanyja (BALLAI Teréz) és a leány, Bell Teréz anyja ifjúkori barátnők. Így alkalma nyílt megismerni és elnyerni a kedvest, aki aztán egy hosszú életre a legjóságosabb, legszeretetteljesebb, legodaadóbb hitvese lett. Hitves, aki sosem állta útját, amikor messze nyúló tervek megvalósítására bontotta ki szárnyait, hogy a jövő álmai felé szálljon. Nem gátolta soha semmiben, bármi nagy áldozatot is követelt ez a szárnyalás a mindennapi élettől.”

„Édesanyámnak is volt művészi hajlama. Ez pedig a szépítkezés és az öltözködés, valamint a lakás- és asztaldíszítés iránti kiváló érzékében nyilvánult meg. A tükör előtt lehántott magáról minden szürke hétköznapiaságot. A toalett iránti szenvedélye mindazonáltal nem párosult ízléstelen cicomázkodással, ellenkezőleg, a kifinomult, valódi eleganciát kedvelte. Fantáziavilágának teljes foglalata, magasabb rendű aspirációinak tárháza ebbe a szenvedélyébe szorult bele, ebben jutott kifejezésre. Meglehetősen inséges kosztos éltünk, de anyám még így sem jött ki soha a konyhapénzből. Nagy elégtételt jelentett viszont számára, hogy amikor velünk, gyerekekkel kivonult a pesti állatkertbe, mindenki megfordult utána. Arisztokratikus arca és keze, választékos egyedi öltözete olyan természetes felsőbbrendűséget sugárzott, ami környezetében mindenkit megérintett.”

„Anyai nagyszüleim *Vinkovcén* laktak (Szerém vm.), s ennek messze vidékén köztisztelőben álltak a tiszta, becsületes életmódjukkal, végtelen jó szívükkel, s vasszorgalmuknak gyümölcseként elnyert jólétük a városkájuk legtekintélyesebb polgáraivá tette őket. Nagypám skót családja a franciák és a németek betelepítésekor vándorolt be, s a bácskai *Hódságon* [ném. Hanfhausen, *hanf* = kender, szerb neve Odžaci.—Z.T.Cs.] találtak otthonra. A nemzedékek során át az emlékek elhalványodtak, s az utódok nem ismerték már a hazájukból való kivándorlásnak sem idejét, sem körülményeit. Űkanyánk aztán a Bácskából Szlavóniába költözött, és *Eszéken* élt, ahol egy kis sörfőzdéje volt. Nagyatyánk, bár később erőteljes emberré fejlődött, gyermekkorában olyan beteges és vézna volt, hogy a szülei semmivel sem akarták

megterhelni, és se tanulni, se dolgozni nem engedték, csak azt kívánták, hogy életben maradjon s erősödjék. Írni és olvasni tizenkét éves korában tanult meg, s ezután a szülei könnyű foglalkozást kerestek számára, és üvegezőtanoncnak adták. Ily szerényen kezdte pályafutását, de amit elért, azt önerejéből érte el, s olyan ember lett, akinek nevét mindenki megkülönböztetett tisztelettel mondta ki.”

Zsolnayné, BELL Teréz a gyermekeivel, Terézzel (később Mattyasovszkyné), Júliával (később Sikorskiné) és Miklóssal

Anya és feleség — Zsolnay Vilmosné Bell Teréz

A gyáralapító Zsolnay Vilmos 1852-ben ismeri meg a vinkovcei születésű Bell Terézt. Az ismeretséget később szenvedélyes szerelem, kitartó levelezés, majd házasság követi. Teréz három gyermekkel ajándékozta meg Vilmost, és kiveszi a részét az üzlet irányításából is.

Vilmos és Teréz kezdettől fogva szeretettel és szerelemmel teljes kapcsolatáról ránk maradt levelezésük tanúskodik. A szerelmesek nem csinálnak titkot egymás iránt érzett szerelmükből, Teréz egyik levelében még Vilmos édesanyjának is megírja, hogy mit érez fia iránt.

Az 1853 nyarán tartott esküvő után hamarosan megszületik Teréz, Júlia és Miklós, aki majd örökösként viszi tovább a gyárat. Vilmos most már szeretett családja megélhetéséért küzdött, és tehetette mindezt a biztos háttér tudatában, amit felesége biztosított.

S hogy mit jelentett e támogatás arról kifejezően írt Zsolnay Teréz családról szóló visszaemlékezésében: „Ha visszagondolok szüleink küzdelmes életére, érzem, hogy anyánk szerény, bátor és alázatos lénye, rendíthetetlen bizalma nagy támasza lehetett atyánknak. (...) Sohasem gátolta őt semmiben, és az élettől csak az ő szeretetét és a mi boldogságunkat kérte.”

Vilmos kis túlzással első nemzetközi sikerét is feleségének köszönheti. Az 1873-as Bécsi Kiállításra való felkészülés közben ugyanis Imre öccse súlyos tüdővérzésben megbetegedett, ami Vilmost különösképp lefoglalta. Felesége ekkor is mellette volt, és hogy tehermentesítse férjét, a belvárosi üzletben segédkezett.

Zsolnay Vilmosné Bell Teréz és férje a Sikorski Tádé által tervezett családi mauzóleumban nyugszanak. A sírboltban található domborművön látható jelenet szerint a Zsolnay család hódolatát fejezi ki és ajándékot hoz a szfinxek között trónoló Minervának. Minerva

vonásaiban, aki a mesterek, kézművesek és iparosok védelmezője, Bell Terézt ismerhetjük fel, akinek Zsolnay Vilmos jelképesen, mécses formájában ajánlja fel a fényt, mely nagy találmányának, az eozinnak a szimbóluma. Vilmos fia, Miklós géniuszként, angyalként öröklik apja életműve fölött, szárnya alá veszi, óvja a két lánytestvért, Júliát és Terézt, akinek gyermekei viszik tovább a nevet. Mögöttük a két férj, Mattyasovszky Jakab, aki Teréz férje, és Sikorsky Tádé, Júlia hitvese. A Vilmos és Teréz szarkofágját díszítő domborművön ekként jelenik meg a tradíció összegzése: a tudás és a művészet szolgálata, amiben legfőbb társ és szövetséges a család.

(www.zsolnay.hu)

Az Osztrák-Magyar Monarchia írásban és képen (CD-ROM)
A délmagyarországi külföldi telepeseokről

Hódság, Bács-Bodrog vm.

„A Bácskában 1735-től veszi kezdetét a németek beköltözése. Csataalján 1735-ben, Újvidéken 1739-ben, Kolluton 1756-ban, *Hódságon* 1760 körül, Bukinban 1749-ben, Apatinban 1750-ben telepedtek le az első német családok. Főképp Apatint szállták meg nagyobb mennyiségben nemcsak földműveléssel, hanem kereskedéssel és iparral is foglalkozó külföldi németek. Apatin egy nagy kincstári uradalomnak lévén főhelye, az ottani németek idővel az uradalomhoz tartozó környékbéli községekbe is elszármaztak és egyebeken kívül híres kendert termesztettek, de selyemgombolyítással is foglalkoztak.”

„A német bevándorlók egy másik áradata 1763–1768. évben a Bácska felé vette irányát. A Bácskában Cothmann vezette a német gyarmatosítást. 1766-ban külön helyi gyarmatosítási bizottság állítottatott föl, mely a külföldi telepítő biztosokkal állandó összeköttetést tartott fenn. A fent említett években Kernyján, Krusevlyén, Gákován, Priglevicza-Szent-Ivánon, Doroszlón, Filippován, Veprovácson, Kolluton, Bezdánban, Kupuszinán, *Hódságon*, Gajdobrán, Bukinban, Palánkán, Karavukován és Apatinban telepedtek meg németek. Kolluton még 1756-ban 200, *Hódságon* 1763-ig 300 szép telepítvényes ház épült német gyarmatosok részére. Cothmann jelentései szerint 1763-ban Ó-Becsén, a tiszai határőrvidék főhelyén, szintén találtak bevándorolt német családok.

Az 1770–1771. év szintén az élénkebb gyarmatosítási évek közé tartozik. Ekkor építé Neumann Kis-Jécsát a Bánságban, valamint Mastort, Heufeld, Charleville és Soltour községeket. Szent-Hubert, a lotharingiai francia és német telepek akkori középpontja, németekkel szaporodott. Albrechtsflur, Marienfeld, Blumenthal, Segenthau és Greifenthal szintén akkor keletkeztek. Ugyancsak Neumann építé Charlottenburgot, Altringent, Neuhofot, Buchberget és Lichtenwaldot. 1772-ben veté meg alapját Kreuzstettennek, Wiesenhaidnak és Königshofnak. Szent-Andrást, a temesvári kerület tiszttartói székhelyét, újonnan érkezett német családokkal szaporítá. Hildebrand, a másik telepítési biztos, ugyanakkor Ostern, Gottlob és Trübswetter francia-német telepeknek vetette meg alapját.

Francia családok három ízben telepedtek Dél-Magyarországon és pedig Lotharingiából és Elzászból eredő francia rajokban. 1752 táján a temesmegyei Mercyfalvát szállották meg; 1763–1766. évben ugyancsak Mercyfalvára és Szent-Andrásra ment a második francia szállítmány; 1770–1772-ben a harmadik szállítmány, mely számra nézve sokkal felülmúlta az előbbi francia karavánokat, egészen megtölté Fehértemplomot, Új-Bessenyt, s részben Szőlöst, ellepte Szent-Hubert, Trübswetter, Soltour és Charleville községeket, nemkülönben Ostern és Gottlob egy részét. Az általuk megszállott egyes községeknek a régi hazájukbeli falvak nevét adták. Így Szent-Hubert és Charleville ma is meglevő lotharingiai helyek. Charleville a moseli departementban, Metztől éjszakra fekszik, Szent-Hubert szintén Metz közelében egy jövedelmes francia uradalomnak a neve. Bácsmegyében Apatin, Gajdobra, Palánka és Karavukova német lakossága közé vegyültek némi francia csapatok. Mind e francziák ma már egészen elnémetesedtek. Csak itt-ott találni még aggastyánokat, kik a szüleiktől elsajátított anyanyelvnek valami csekély emlékét maig megőrizték.

Látni való, hogy 1763-tól 1776-ig roppant mennyiségben szállta meg az idegen, de főképp a német elem Magyarország ama részeit, melyek jelenleg Bács, Torontál, Temes és Krassó-Szörény megyék területét képezik. Egy hivatalos kimutatás szerint csak az 1768–1771-diki három évben nem kevesebb, mint 16.889 külföldi gyarmatos vándorolt be a Temesi Tartományba, 2.000-nél több pedig Bácsmegyébe; kezdettől fogva idáig összesen körülbelül 30.000 lélek. E számok azonban bizonyára nagyon alacsonyan vétettek. Mutatja ezt a gyarmatosokra fordított költség mennyisége. – Ugyanis 1763–1773-ig két millió forint adatott ki külföldi gyarmatosoknak úti és egyéb költségekre. Ennyi pénzt az akkori idők értékgazdálkodása szerint roppant összegnek kell mondanunk. Egy-egy forintjával és krajczáronként kiadva,

bizonyára sokkal nagyobb számú bevándorló nép közt osztották szét, mint a mennyiről az említett hivatalos kimutatás tanúskodik. (uott)

„Még a század első felében települtek le ismét nagyobb számmal a magyarok Jankovác, Bezdán, Kúla, Kanizsa, Topolya, Baracska, Doroszló községekben, továbbá a tótok Bács-Újfaluban és Petrováczon, a ruthénok vagy kis-oroszok Keresztúron, a németek Csataalja, *Hódságh*, Kollút, Apatin, Újvidék s más városokban és községekben. Különös figyelemben részesültek és legnagyobb számmal jöttek később a németek Mária Terézia és József kormánya alatt. Királyi adománykép nagyobb birtokokat kaptak a század második felében: Grassalkovich Antal (Baja), Rédl Ferencz (Rasztina), Hadik András (Futak), Kray Pál (Topolya), Széchen Sándor (Temerin), kik a magok uradalmain szintén buzgón folytatták a telepítést nemcsak németekkel, hanem nagy számú magyarsággal is. Ez utóbbiak más úton-módon is nagy csoportokban lepték el a Közép-Bácskát s a Tisza-menti tájakat; de olyan kedvezményekben, mint a németek, sem ők, sem más települők nem részesültek, s legtöbbször be kellett érniök a puszta telekkel és három évi adómentességgel. (uott, A Bácska)

„Bács irányában a Duna mocsarai között fekszik Bogyán, kis sokác község; határában van egy régi görög keleti kolostor, melyet a szerb hagyományok szerint még Mátyás király idejében alapítottak. Beljebb közel egymáshoz fekszenek: Karavukova, *Hódságh*, Filippova s más községek. Legnevezetesebb köztük a római sáncok mellett *Mária Terézia korában telepített Hódságh*, közjegyzőségi, járási és szolgabírósi székhely; szép temploma 1770-ben épült. Lakosai németek, mint a fentebbi községké is; szorgalmukkal és vagyonosságukkal tűnnek ki. A bácskai németség különben, mely e tájon lakik legtömegesebben, sem életmódjában, sem szokásaiban nem különbözik a már ismertetett torontáli németségtől. (uott)

Vinkovce (vagy Vinkovci, a római kori Cibale, Cibalis), Szerém vm.

„*Eszéken* már 1778-ban a Ferencziek vették át az oktatást. Péterváradon 1775-ben reálgymnasium-féle iskola keletkezett, a mely azonban csakhamar rendes gymnasiummá alakult át; 1779-ben Vinkovcára helyezték át; mint főgymnasium, még ma is fönnáll ottan. (Horvát-Szlavonország, Szellemi élet)

„A szlapon síkság a vele természeti tulajdonságait illetőleg legszorosabb kapcsolatú Szerém-séggel együtt régi műveltség nyomait mutatja. A legnevezetesebb helységek eredete már a rómaiak korába nyúlik vissza. Eszék, Vukovár és *Vinkovce* régóta szerepelnek a történelem évtábláján, s az ottani mocsarak már a rómaiaknak is elég dolgot adtak.

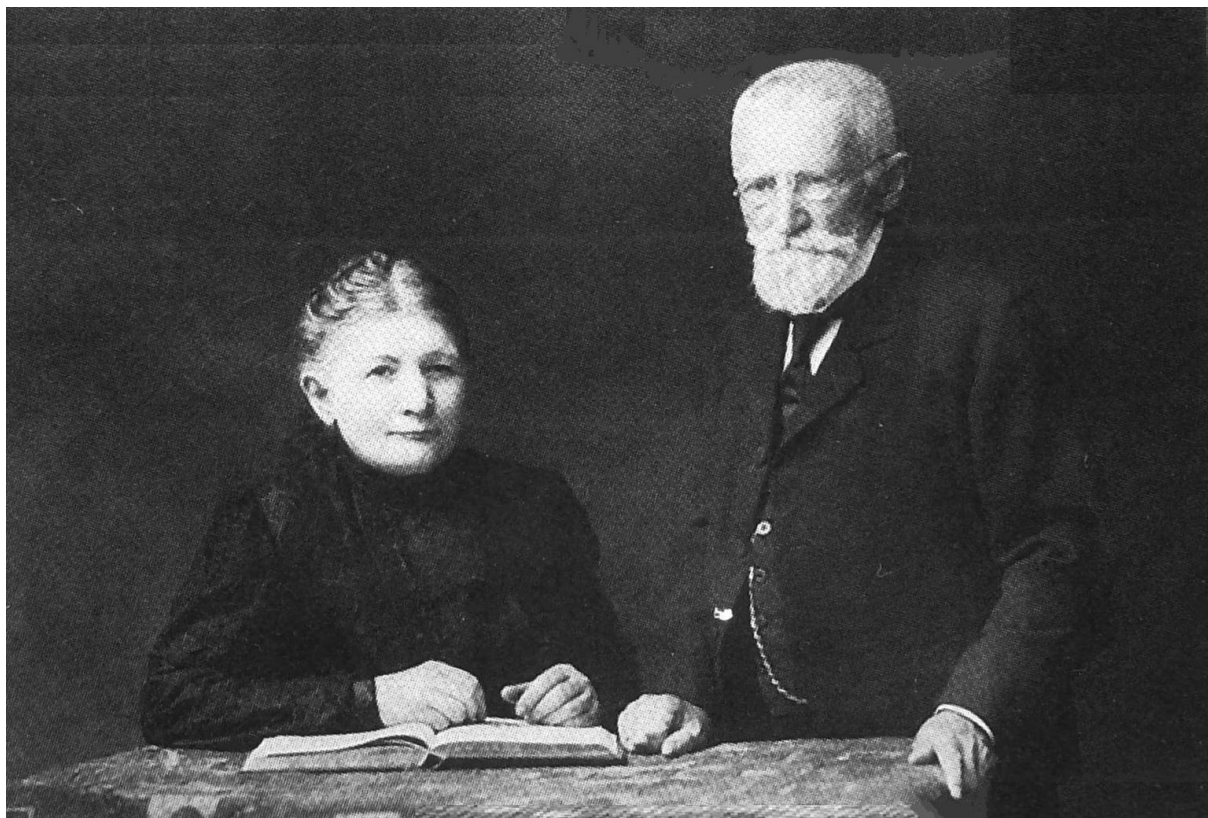
Az egész terület fő helye *Vinkovce*, melynek középponti fekvését már a rómaiak is egy telepük alapítására használták föl. Itt, a Hiulca mocsár mellett (juxta paludem Hiulcam) keletkezett a Municipium Cibalis, melynek fönnállásáról több római régiséglelet tanúskodik, melyet azonban a népvándorlás viharai elsöpörtek a föld színéről. (A Hiulca mocsár vizét, mely *Eszékig*, a régi Mursájáig terjedt, az Ulka, ma Vuka vezette le).

A mai *Vinkovce* (6000 lakossal) Savoyai Jenő hercegnek a törökök elleni diadalmas hadjáratai után keletkezett, tehát igen fiatal város. Tulajdonképen csak mezőváros, de városias külseje némileg jogosulttá teszi előbbi megjelölését. Elhelyezése és tervrajza ama hivatalból elrendelt építésmód szerinti, a melylyel ott mindenütt találkozunk, a hol a katonai határőrvidék fönnállása idején egy-egy ezred törzskarának vagy felsőbb parancsnokságnak a székhelye volt. Közepén nagy, négyszögű, szabályos fasorokkal beültetett tér van, s a körül állnak a nevezetesebb épületek. E térről nyílnak az utcák, melyek mentül távolabb esnek a középponttól, annál szerényebb építkezések. Aztán még egy parkszerű katonatiszti sétakert, és ezzel az egész város terve előttünk áll. A még a határőrvidék korából való főgymnasium, több hivatal és hatóság, néhány iparvállalat és az igen látogatott hetivásárok elég élénk forgalmat okoznak Vinkovcában.

A szlapon síkság helységeiben teendő körút kiinduló pontjául Vinkovce a legalkalmasabb. Már Taube is Vinkovcét mondja az egész vidék fő helyének, mivel ott volt a brodi ezred törzskara és a dandártábornok székhelye is. (A szlavóniai síkság)

„II. József császár, a ki tartományait személyesen akarta látni, 1768-ban Horvátországon keresztül Zimonyon, *Vinkovcén* és Vrpoljén át Brodot is meglátogatta. A közigazgatási változások, melyek, mint a határőrvidék területén tett ezen utazásnak következményei életbeléptek, elhatározó hatásúak voltak Brodra nézve is, mely a városi községek közül töröltetett. (...) „A brodiaknak minden csekélység miatt *Vinkovcébe* kellett menniök, mert minden hivatal ott volt s azonkívül, ez lett a középpontja a pozsegai hegység és a Fruška gora közötti egész vidéknek is. (uott)

Zsolnay Vilmosné, Bell Teréz sógornője a szintén skót-német származású Stirling Mária volt, Zsolnay Imre felesége (alább, Jávors K. 2000).

Stirling

Zsolnay

CSALÁDFA

